

Львівська комерційна академія

Кафедра міжнародних економічних відносин

ВАРІАТИВНІСТЬ МОДЕЛЕЙ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Лектор: Флейчук М.І.

Асистент: Чех М.М.

Львів, 10 вересня 2010 р.

Сучасна політична карта світу

Класифікація і типологія країн

КЛАСИФІКАЦІЯ КРАЇН СВІТУ

КЛАСИФІКАЦІЯ ЗА РОЗМІРАМИ ТЕРИТОРІЇ: ГІГАНТИ; СЕРЕДНІ; МІКРОДЕРЖАВИ

За чисельністю населення

Гіганти:

1. Росія	6. Австралія
2. Канада	7. Індія
3. Китай	8. Аргентина
4. США	9. Казахстан
5. Бразилія	10. Судан

Держави - «карлики»

- Андорра,
Ватикан,
Маврикій,
Барбадос,
Науру

3 чисельністю населення понад 100 млн.

1. Китай 1,3 млрд.	6. Бангладеш 148 млн.
2. Індія 930 млн.	7. Росія 145 млн.
3. США 280 млн.	8. Пакистан 143 млн.
4. Індонезія 200 млн.	9. Японія 126 млн.
5. Бразилія 161 млн.	10. Нігерія 125 млн.

КЛАСИФІКАЦІЯ КРАЇН ЗА ГЕОГРАФІЧНИМ РОЗТАШУВАННЯМ

країни-архіпелаги
(Японія)

острівні
(Куба)

півострівні
(Італія)

приморські
(Україна)

Ті, що не мають
виходу до моря
(Словаччина)

КЛАСИФІКАЦІЯ КРАЇН ЗА РІВНЕМ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

КЛАСИФИКАЦІЯ СТРАН ПО УРОВНЮ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧЕСЬКОГО РОЗВИТТЯ

ЕКОНОМІЧНО
РОЗВИНЕНІ
КРІНИ

ТІ, ЩО РОЗВИ-
ВАЮТЬСЯ

ТІ, ЩО РОЗВИВАЮТЬСЯ

Всі країни Африки (крім ПАР), Латинської Америки та Азії (крім Японії та Ізраїлю)

КЛЮЧОВІ КРАЇНИ

БРАЗИЛІЯ

МЕКСИКА

ІНДІЯ

СОЦІАЛІСТИЧНІ КРАЇНИ

КИТАЙ (КНР)

В'ЄТНАМ

ЛАОС

КУБА

Пд.КОРЕЯ

НАЙБІДНІШІ КРАЇНИ СВІТУ

(ВВП на одну особу менше 100 \$,
загалом 50 країн)

СУДАН	36 \$
АФГАНІСТАН	40 \$
МОЗАМБІК	77 \$
Ефіопія	90 \$
ЗАЇР	95 \$
НЕПАЛ	65 \$
БУТАН	78 \$

КРАЇНИ -
ЕКСПОРТЕРИ НАФТИ

САУДІВСЬКА АРАВІЯ

ОАЕ

ІРАН

КУВЕЙТ

КАТАР

ЛІВІЯ

ВЕНЕСУЕЛА

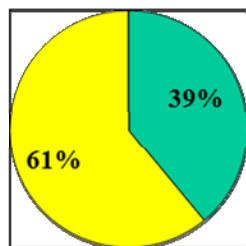
ТИПОЛОГІЯ КРАЇН ЗА ДЕРЖАВНИМ УСТРОЄМ

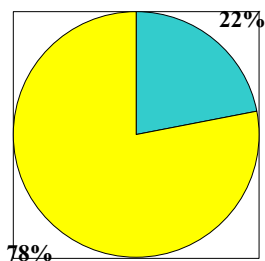
Политическая карта

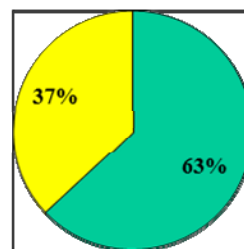
Площа

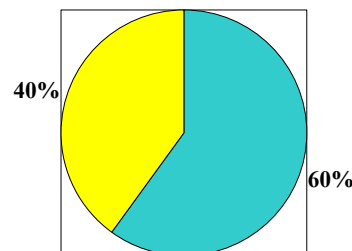
Населення

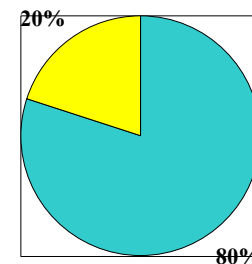
ВВП

Промисловість

Експорт

ERK

KP

Діаграми: «Частка ЕРК та КР у світовій економіці»

Чинники, що впливають на класифікацію країн у відповідності до рівня соціально-економічного розвитку

посилення дистанціювання країн-лідерів від держав, що розвиваються;

значна динаміка руху капіталу, який в країнах зі слабо диверсифікованою структурою виробництва стимулює як швидке економічне зростання, так і не менш стрімкий занепад та системні кризи господарства;

- домінуючий вплив ТНК та ТНБ та багатьох наднаціональних структур на суспільно-економічні процеси як у кожній конкретній країні, так і у світі загалом;**
- формування нових соціальних стандартів життя, постійна підтримка яких у країнах “третього” світу стає досить обтяжливою для державного бюджету, а в країнах-лідерах – предметом вибору між пришвидшеними темпами економічного зростання, а відтак і підвищенням конкурентоспроможності національних економік та добробутом своїх громадян;**
- відсутністю у людства чіткої парадигми подальшого розвитку.**

Класифікація країн за Уолтом Ростоу відповідно до етапності розвитку національних економік:

○ **традиційне суспільство – для нього**
притаманні:

а) низька продуктивність праці;
обмежений розвиток науки та
технологій;

б) ієрархічність інституційних структур і
панування консерватизму

(держави Східної та Центральної Азії і
полюси бідності в Африці (зона Сахель
та ціла низка країн Тропічної Африки).

-
-
- **суспільство, що перебуває у фазі переходу до змін.** У ньому з'являється імпульс до руху вперед (зокрема – нові політичні ідеї, новітня ідеологія, розвиток науки та технологій). Проте, продовжує існувати інертність, неможливість суспільства, використовуються неефективні методи керівництва.

(найменш розвинуті країни Латинської Америки, країни колишнього СРСР (за виключенням Балтії), **Китай**, Індія).

-
-
- **країни, що перебувають у стадії змін** – потужний вплив прогресу, технологій, інвестицій, ліквідуються перепони для зростання, рушійною силою суспільства виступає високий рівень заощаджень та інвестицій, поява нових прогресивних секторів економіки. (Філіппіни, Індонезія, більшість країн Східної Європи).

-
- **країни, що активно просуваяться до зрілості** - досить тривалий процес, у ході якого:
 - а) відбувається економічний прогрес на основі застосування передових технологій;
 - б) утворюються нові галузі економіки;
 - в) підвищується рівень життя, на який орієнтується виробництво;
 - г) національне господарство активніше включається в систему світогосподарських зв'язків.

(Малайзія, Таїланд, Мексика, Бразилія, Аргентина, Чилі та найбільш прогресивні в плані реформування країни ЦСЄ (Польща, Угорщина, Чехія, Словенія ЄС-12 (2004-2007 рр.)).

-
-
- **епоха масового споживання** - для неї є характерним ефективно виробництво товарів тривалого користування та послуг в основних галузях економіки, зміни характеру вартості, що виробляється (зростання питомої ваги заробітної плати у кінцевому продукті праці), постійний розвиток науки та техніки, формування соціально-орієнтованої держави.

(країни з розвинутою економікою (ЄС, США, Канада, Японія тощо).

Класифікація країн відповідно до Світового банку:

- **I. Країни з розвинутою економікою**
(ВВП > 15000 дол. США) – окремо виділяють країни Великої сімки (Great 7 – G7): США, Японія, Німеччина, Великобританія, Франція, Італія, Канада.
(крім того, Швейцарія, Норвегія, Австралія, Нову Зеландія, з 1995 р. сюди увійшли Пд. Корея, Гонконг (зараз є частиною КНР), Сінгапур, Тайвань, Ізраїль.

-
-
- **II. Країни з перехідною економікою** - до них відносять постсоціалістичні держави Європи та Азії, що перебувають на різних стадіях трансформаційного процесу.

Проте подальше виділення такої групи навряд чи доцільне, через те, що сам перехід до ринкового суспільства в них вже закінчився.

-
-
- **III. Країни, що розвиваються.**
 - тут виділяють підгрупу країн Азіатсько-Тихоокеанського регіону (АТР), Африки та Латинської Америки.

Групування країн за рівнем розвитку і з врахуванням географічного фактору ідентифікації:

- Велика сімка;
- Інші розвинуті країни;
- Нові індустріальні країни: Південна Корея, Малайзія, Таїланд, Філіппіни, Мексика, Бразилія, Аргентина, Чилі тощо;
- Країни Центральної та Східної Європи;
- Росія та країни СНД;
- Китай;
- Індія та Пакистан;
- Країни, що мають відносно високі соціально-економічні показники (Саудівська Аравія, Катар, Оман, Кіпр, Ямайка та ін.);
- “Класичні” країни, що розвиваються;
- Найменш розвинуті держави світу.

Суперечності між країнами “золотого мільярду” та рештою світу:

1. Зростання незацікавленості країн Півночі у тісних контактах з Півднем:

- а) зростання зовнішнього боргу, обсяг якого нерідко у 3-4 рази перевищує річний ВВП країни-реципієнта, а відтак ймовірність повернути гроші “паризькому” чи “лондонському” клубу є невисокою.
- б) зміна домінантів у сприйнятті країн, що розвиваються, як джерел сировини та ринків збуту.
- в) виникнення суперечностей між блоковими розвинутими країнами та окремими державами-лідерами Півдня (Китай-США, Китай-ЄС, Бразилія-США).

-
-
- 2. Економічна постколонізація -**
передбачає створення
сприятливих умов для ТНК,
винесення шкідливих виробництв
у країни “третього світу” під
гаслом їх індустріалізації,
використання дешевої робочої
сили та стимулювання “відпливу
інтелекту”.

3. Вибіркова підтримка деяких регіонів країн, що розвиваються:

- а) Інвестиції ТНК мають нестійкий, мінливий характер і можуть викликати стихійні припливи капіталу і не менш жахливі відпливи, які є руйнівними для національної економіки тих країн, яким притаманна слабкодиверсифікована структура виробництва і сфери послуг.**
- б) Гуманітарна, фінансова та інша допомога носить тимчасовий та обмежений характер і не завжди є ефективною. На її оптимізації наполягають як експерти країн-донорів, так і урядові чиновники з країн-реципієнтів. Нерідко вона не доходить до тих, хто її потребує у першу чергу.**
- в) Північ за допомогою своїх ТНК та ТНБ формує на Півдні таку територіальну і галузеву структуру виробництва та сфери послуг, яка максимально відповідає інтересам свого бізнесу і може не збігатися при цьому з намірами країн, що розвиваються. Відтак: товарно-сировинні конфлікти є неминучими.**

Моделі розвитку економік окремих країн:

Ліберальна, неоліберальна чи приватно-корпоративна

Характерна для англосаксонських країн (США, Велика Британія, Ірландія, Нова Зеландія):

Для неї притаманні:

- низька питома вага державної власності;
- законодавче забезпечення максимальної свободи суб'єктів ринку;
- низька питома вага державного бюджету в структурі ВВП.

Недоліки:

- неоднорідність суспільства;
- значна диференціація доходів громадян.

Переваги:

- висока динаміка розвитку;
- гнучкість господарства щодо пристосовування до нових економічних умов.

Соціальне ринкове господарство (соціально орієнтована економіка).

Притаманна для країн-членів ЄС, Канади та Ізраїлю. Інколи її називають соціал-демократичною (соціал-ліберальною) моделлю.

Характерним для неї є:

- перерозподіл доходів приватного сектору через податкову систему;
- частка держбюджету в ВВП перевищує 50%;
- розвинута система соціальної підтримки;
- регулювання трудових відносин здійснюється не на рівні підприємств, а на національному рівні.

Недоліки:

- **нерідко соціальні складові переважають у функціонуванні господарського комплексу (швецька модель), що може у довготерміновій перспективі призвести до зниження ділової активності та впливу інвестицій**
- **високий рівень безробіття;**
- **дефіцит державного бюджету;**
- **Низька ефективність державного підприємства**

У сучасному Європейському Союзі відбувається процес конвергенції (зближення) соціальних моделей, коли найменш розвинуті країни намагаються підтягнути свої показники до середнього рівня по ЄС, а найбільш успішні – зменшити витрати на деякі соціальні потреби, які ще десять років тому визнавалися як основні.

“Азіатсько-Тихоокеанська модель”

(Японія, Південна Корея, Тайвань, Сінгапур):

Полягає у:

- рідкісній гармонізації інтересів підприємців та держави;
- експортній орієнтації економіки та орієнтації фірм на довготермінову перспективу;
- притаманний дух колективізму та патерналізму на виробництві, посилений вплив на суспільне відтворення людського фактору;
- наявність високоінтегрованих форм швидкого економічного зростання (кейрецу, чеболей), в яких держава намагається всіляко підтримати вітчизняні компанії.

До середини 90-х років XX ст. успіхи країн цього регіону називали “азіатським дивом”. Однак економічна криза кінця 90-х років суттєво вплинула на прогнози подальшого економічного зростання.

Недоліки:

- прояви злиття інтересів держави та приватних корпорацій, що призводить до виникнення монополій;
- закритість внутрішнього ринку;
- обмеженість соціальних гарантій;
- доволі велика тривалість робочого тижня.

Соціалістична модель

(Куба, В'єтнам, Північна Корея):

- планова економіка, що панувала в цих країнах, призвела до значних спотворень у виробництві та розподілі;
- вичерпала екстенсивний шлях розвитку господарства;
- сформувала низьку конкурентоспроможність національної економіки.

Промислово розвинуті (постіндустріальні) чи країни-лідери:

- на сучасному етапі - це група країн, яка за класифікацією "Світового економічного огляду ООН" включає 23 країни:
- США, Канаду, ЄС-15 (станом на поч. 2004 р.), 3 західноєвропейські країни (Швейцарія, Норвегія, Ісландія), які входять до Європейської асоціації вільної торгівлі (ЄАВТ), Японія, Австралію та Нову Зеландію.
- У деяких документах ООН до цієї групи відносять також Ізраїль та ПАР. Нерідко до цього списку додають ще й Південну Корею, Сингапур, Гонконг (до 1999 р.).

Загальні ознаки країн-лідерів:

високий рівень економічного розвитку;

за виробництвом ВВП на душу населення вони майже у 5 разів перевищують середньосвітовий рівень (за останні сорок років розбіжність у цьому показникові не тільки не зменшилася, а й навпаки – суттєво зросла (у 1962 р. подібна пропорція становила 3,6 рази);

- **посилення дивергенції (розходження) між провідними державами світу наприкінці ХХ ст., зумовлене глобалізацією;**
- **в останні роки на частку країн-лідерів припадає майже 54% виготовленого глобального ВВП та 69% світового експорту;**
- **питома вага G7 серед постіндустріальних держав складає 85,8%, а у світовому ВВП – 46,3%, в експорті промислово розвинутих країн – 72,7%, а у світовому експорті – 50,1%.**
- **в межах Євросоюзу лідерство чотирьох найбільших держав (Німеччина, Франція, Великобританія, Італія) є безперечним, на них припадає близько 75% створюваного в ЄС-15 ВВП та 64% експорту.**

Ознаки країн-лідерів в межах глобального конкурентного середовища:

1. Високий рівень розвитку матеріального виробництва:

- відхід від домінування видобувних галузей (виключення – Канада та Австралія);
- та перехід до тих секторів економіки, що базуються на використанні нових і новітніх технологій (переважання технологічних пріоритетів у структурі національної економіки);
- розвиток електроніки, інформатики, біотехнологій, новітніх підгалузей хімії тощо.

Індекс технологічних досягнень – ІТД:

- кількість патентів, що видані резидентами (на 1 млн. жителів);
- виплачені гонорари та ліцензійні платежі (в дол. США на 1 тисячу жителів);
- наявність інтернет-хостів (на 1 тис. жителів);
- експорт секторів високих та середніх технологій (у % від загального обсягу експорту товарів);
- наявність телефонів (магістральних та мобільних на 1 тис. жителів);
- споживання електроенергії (квт.год. на душу населення);
- середня кількість років навчання у школі, загальна чисельність учнів третьої ступені навчання

Індекс технологічних досягнень – ІТД (країни лідери)

Назва країни	ІТД	Експорт секторів високих та середніх технологій (% від загального обсягу експорту товарів),	Кількість років навчання у школі 2000
1. Фінляндія	0,744	50,7	10,0
2. США	0,733	66,2	12,0
3. Швеція	0,703	59,7	11,4
4. Японія	0,698	80,8	9,5
5. Республіка Корея	0,666	66,7	10,8
6. Нідерланди	0,630	50,9	9,4
7. Великобританія	0,606	61,9	9,4
8. Канада	0,589	48,7	11,6
9. Австралія	0,587	16,2	10,9
10. Сінгапур	0,585	74,9	7,1
11. ФРН	0,583	64,2	10,2
12. Норвегія	0,579	19,0	11,9
13. Ірландія	0,566	53,6	9,4
14. Бельгія	0,553	47,6	9,3
15. Нова Зеландія	0,548	15,4	11,7
16. Австрія	0,544	50,3	8,4
17. Франція	0,535	58,9	7,9
18. Ізраїль	0,514	45,0	9,6
19. Іспанія*	0,481	53,0	7,3
20. Італія*	0,471	51,0	7,2

* відносяться до країн-потенційних технологічних лідерів

2. Сільське господарство відрізняється великим ступенем інтенсивності та продуктивності, а також високим рівнем механізації автоматизації та комп'ютеризації аграрних процесів:

питома вага зайнятих у с/г складає 3-8% (у США – 2,9%), приблизно такі ж показники характерні і для структури ВВП;

- **аграрний сектор не тільки повністю забезпечує внутрішні потреби країни, а й має великий експортний потенціал (США, Канада);**
- **разом з тим, у більшості країн-лідерів АПК спирається на значні державні дотації, що ставить аналогічні комплекси в інших країнах світу у неприємні умови щодо диверсифікації експорту та вільної цінової конкуренції на внутрішніх ринках.**

3. Висока питома вага у структурі економіки припадає на сферу послуг

- **у ній зайнято понад 50% сукупної робочої сили (як правило 60-70%);**
- **до сервісного сектору відносять транспорт, зв'язок, торгівлю та обслуговування, фінансову систему, освіту, науку, культуру, охорону здоров'я, спорт, туризм;**
- **саме ця галузь зумовила нову назву країн цієї групи – **постіндустріальні**, тобто такі, де у структурі ВВП та трудових ресурсів домінують сервісні галузі**

Питома вага зайнятих у сфері послуг (країни-лідери)

Назва країни	Питома вага зайнятих у сервісних галузях у структурі сукупної робочої сили
США	73
Великобританія	69
Італія	61
Франція	69
ФРН	64
Японія	65
Канада	75

4. Високий рівень конкурентоспроможності національних економік

- Міжнародний інститут розвитку менеджменту (International Institute of Management Development, IMD), що розташований в Лозані (Швейцарія), щорічно робить оцінку конкурентоспроможності країн за 287 критеріями, які погруповані у 8 основних факторів

-
-
1. США – 100 балів
 2. Сінгапур – 86,04
 3. Фінляндія – 82,89
 4. Люксембург – 81,20
 5. Нідерланди – 81,60
 6. Швейцарія – 80,11

5. Країни-лідери мають провідні позиції в галузі інновацій.

рейтинг країн щодо їх інноваційних позицій містить:

- величина витрат на НДДКР (питома вага витрат у структурі ВВП);
- чисельність науково-технічного персоналу;
- чисельність заявлених міжнародних патентів;
- ступінь захисту прав на інтелектуальної власності;
- розвинутість сфери освіти та ін. критерії.

Провідні країни світу в галузі інновацій:

Рейтинг	Назва країни
1.	Японія
2.	Швейцарія
3.	США
4.	Швеція
5.	Німеччина
6.	Фінляндія
7.	Данія
8.	Франція
9.	Норвегія
10.	Канада
11.	Австралія
12.	Нідерланди
13.	Австрія
14.	Велика Британія
15.	Нова Зеландія

6. Стрімке нарощування впливу транснаціональних корпорацій на всі сфери діяльності.

Показники транснаціоналізації світової економіки:

- **Прямі іноземні інвестиції (ПІІ)**
- **Накопичені ПІІ**
- **Міжнародні злиття та поглинання**
- **Чисельність батьківських ТНК, одиниць**
- **Чисельність зарубіжних філій ТНК, одиниць**
- **Активи зарубіжних філій ТНК**
- **Обсяг продаж зарубіжних філій**
- **Обсяг експорту зарубіжних філій**
- **Чисельність зайнятих в зарубіжних філіях, млн. осіб**
- **Питома вага зарубіжних ТНК у світовому експорті, %**
- **Питома вага зарубіжних ТНК у світовому виробництві, %**

7. Перехід до інформаційного суспільства

- переважна більшість баз даних, систем швидкого здійснення складних розрахунків, систем моделювання ефективних та швидкодіючих мереж управління – сконцентрована в країнах-лідерах (для порівняння, тільки в США знаходяться понад 75% баз даних).

8. Високі соціальні стандарти

- досить висока заробітна плата, яка, приміром, в промисловості п'ятнадцяти держав Європейського Союзу становила в середині 90-х років – 22,3 євро/год., у США – 17,5 євро/год.;
- зниження рівня бідності (в ЄС протягом 90-х років цей показник знизився у 6-11 разів, в США – на 44%);
- підвищення якості соціальних послуг: допомога по безробіттю (в ЄС – 8,5 місяців, в США – 4), тривалість відпустки по догляду за дитиною (у Швеції – 72 тижні, в США – 12) тощо.

Дякуємо за увагу!